

В днешно време общественото внимание е насочено към физическото оцеляването в условията на обхваналата в световен мащаб икономическа криза. Проблемата с липсата на финанси е бич, който тегне и над световна организации като НАТО. Никога до сега, през 60-годишната история на този международен съюз, не се е случвало той да не е в състояние да се справи с поставените задачи и с поетите ангажименти. Трябва да се отбележи, че НАТО не само надживя края на студената война, но и се наложи като най-ефективната организация в сферата на сигурността, това определя и нуждата от реструктуриране, чрез което водещата ѝ роля да се запази и затвърди. Още в средата на 90-години Американско правителство, и в частност военните стратегии започват да разглеждат варианти за по-тясно международно сътрудничество в областта на отбраната. Този проект набира скорост и през последните 5 години е най-коментирана тема, наред с нарастващия брой на размирни зони в глобален мащаб. Операциите на НАТО на Балканите, Афганистан и Либия разкриха значителен недостиг на важни способности, които пораждат повишен риск за силите участващи в тяхното провеждане. Либийската криза и поемането на лидерската роля от НАТО в операциите за защита на либийския народ в гражданската война, демонстрираха ясно задълбочаването на несъответствието на военните способности на Алианса на динамично развиващата се среда за сигурност. Липсата на важни военни способности в европейските страни-членки, както и нежеланието да бъде използван техния наличен потенциал в операциите в Либия, предизвикаха определени тревожни оценки за възможността от изпадане на Европа и в криза в областта на сигурността и отбраната. Този пример обяснява и насочва към същината на проблема, как „С малко пари, да се свърши много работа“.

Терминът “интелигентната отбрана” се свежда до “активно международно сътрудничество и тясна координация между съюзници и партньори под формата на различни съвместни инициативи и решения при придобиването на скъпоструващи способности като закупуване на въоръжение и техника, поддръжка, ремонт, подготовка на личния състав и други.” Бързото разрастване на редица кризи, налага изискването за наличие на сили с висока готовност и оперативен процес на вземане на международни, съюзни, коалиционни или национални решения за развъртане на многонационални сили, за неутрализиране на кризите на по-ранен етап или разделяне на враждуващи групировки. Новата стратегическа концепция на НАТО, приета в Лисабон през м. ноември 2010 г., очерта насоките на развитието на Алианса през следващите 10 години. За да се противопостави на това новите и опасни предизвикателства, ръководството на НАТО представи и предприе последващите стъпки за прилагане съюзна концепция за “интелигентна отбрана”, като най-добра алтернатива за неутрализиране на негативното влияние на намаляващите отбранителни бюджети на съюзните държави. В своята реч на 47-та конференция по сигурността в Мюнхен на 04.02.2011 г, генералният секретар на НАТО г-н Расмусен подчерта, че концепцията е жизнено важна за Алианса и сътрудничеството между съюзните държави не е повече избор, а неотложна необходимост

Преди десет години приносът към разходите за отбрана в рамките на НАТО от страна на европейските страни-членки и от страна на САЩ е бил балансиран (50%:50%) докато днес това съотношение е 75%:25% в полза на разходите, които прави САЩ при това с тенденция към нарастване, независимо от свиването на бюджета на Пентагона. Предвижданията за периода 2011 – 2016 г. са, че управлението на фискалните

дефицити и управлението на националните дългове ще доведат до последващи съкращения на отбранителните разходи и съответно на равнищата на въоръжените сили, техните способности, готовност, както и забавяне на доставки на въоръжение, техника и оборудване. Това ще бъде характерно особено за страни, като САЩ, Великобритания, Германия и Франция. Последните три страни са ключови сред европейските държави членки на НАТО, тъй като формират 65 % от европейските отбранителни разходи в Алианса и 88 % от разходите за изследвания и нови технологии.

Разглеждайки тези факти, НАТО и Европейският съюз стигат до извода, че подхода за обединяване и съвместно използване на ресурсите и способностите е начин за неутрализиране на ефекта от съкращенията на военните бюджети. Определят се прецизно областите на способности за обединяване и съвместно използване с цел да убедят своите страни членки да изградят и използват повече многонационални или общосъюзни военни способности. Те бяха насърчени да използват този подход системно и дългосрочно, включително на регионално ниво. Важно е да се подчертае, че не всички национални способности могат да бъдат обединявани и съвместно използвани с други страни, особено тези, считани за жизнено важни за националната сигурност на отделните държави. Високотехнологичните и с много висока цена способности, като противоракетната отбрана, стратегическото въздушно наблюдение на въздушното ранно предупреждение и контрол (AWACS) са непосилни за придобиване от повечето съюзни страни и са подходящи за изграждане чрез многонационално сътрудничество. Други подходящи за обединяване и съвместно използване области на способностите са: космическите способности; стратегическия въздушен и морски транспорт; подготовката на отделни компоненти на силите; киберотбраната; логистичната поддръжка и поддръжката на еднакво въоръжение и техника; медицинското осигуряване в мащабни многонационални операции; многонационалното експериментиране и други. Силите на НАТО за ранно въздушно предупреждение и контрол (AWACS), проектът за изграждане на съюзни способности за стратегически въздушни превози, многонационалните военни формирования в НАТО, в т.ч. и силите за отговор на Алианса (NRF), Еврокорпуса и бойните групи на ЕС са показателни примери за обединяване на ресурси и сили за изграждане на многонационални способности.

На регионално ниво, също има реализирани проекти за обединени способности. Някои от малките държави в НАТО (Белгия, Дания, Люксембург, Нидерландия и Норвегия) избраха подход на сътрудничество за изграждане на експедиционни авиационни способности, като първоначално създадоха развърщаема авиационна оперативна група на страните от Бенелюкс през 1996 г., а в последствие и европейско експедиционно авиационно крило със самолети F-16. Така тези малки страни от НАТО трансформираха и обединиха част от своите авиационни способности за осигуряване на развърщаем и използваем авиационен пакет от способности за експедиционни операции, части от който бяха използвани в операцията на НАТО на Балканите, в Афганистан и Либия.

Държавите от Вишеградската група осъществяват сътрудничество на по-ниска цена в областите на отбранителната логистика, подготовката на силите и операциите. Трите балтийски страни са също много активни и резултатни в тяхното отбранително и военно сътрудничество и интеграция. Отделно тези страни все още не са изградили

достатъчни експедиционни авиационни способности и най-добрата алтернатива за тях е съвместно създаване на развърщаеми пакети от малки авиационни способности за тактически авиационни превози, вертолетно подразделение или изстребително подразделение за въздушна охрана на техните въздушни пространства. Съществуват редица възможности за обединяване и съвместно използване на ресурси и способности и в югоизточния регион на НАТО. Държавите в този регион имат вече начален опит в обединяване и съвместно използване на сили и способности, като мироопазващата бригада (SEEBRIG), Черноморското формирование (BLACKSEAFOR) и бойната група на ЕС "Алтея" са само три от примерите за регионално военно сътрудничество. Отчитайки някои критично важни изисквания към и несъответствия в способностите, могат да бъдат обсъдени някои потенциални регионални възможности за тяхното изграждане и съвместно използване. България, Гърция и Румъния са в състояние да изградят и развърщат съвместно за операции експедиционна лекопехотна бригада с висока готовност, както и батальон (полк) сили за специални операции и батальон ISTAR, като една от критично важните способности за съвременни операции. Трите страни използват за тактически въздушни превози самолети C 27J "Спартан" и могат съвместно да формират и използват в операции на НАТО или на ЕС тактическа транспортна авиоескадрила, както и ескадрила тактически безпилотни летателни апарати. Трите държави могат да създадат и развърщаема транспортна вертолетна ескадрила, както и да обединят своите способности за бойно търсене и спасяване или да подготвят и съвместно да развърщат в операции, част от своите сили за специални операции. Страните са в състояние съвместно да придобият и използват ограничен брой средства за въздушно дозареждане с гориво за повишаване на своите експедиционни способности. България, Румъния и Турция, като черноморски държави от НАТО, могат да формират морска оперативна група за съюзни операции в Черно море или други морски региони, която да предоставят на Алианса. За Румъния и Гърция е също целесъобразно съвместно закупуване и използване на ограничен брой големи кораби за стратегически морски превози. Поради малкия размер на своите военноморски сили, по примера на Белгия и Нидерландия, България и Румъния ще имат значителна полза от обединено военноморско командване, създавайки по-големи способности при съкратени поддържаща инфраструктура и оперативни разходи за съвместна подготовка и използване на техните морски средства. България вече предложи обсъждане на регионален проект за придобиване на съвременен многоцелеви изстребител, включително съвместна подготовка на пилоти и обединяване на способностите за наблюдение на въздушното пространство в региона. Всички балкански държави биха могли да обединят и съвместно използват техните способности за отговор на бедствия, като изградят за целта регионален координационен център.

Лейтенант Татяна Тончева Пехливанова